

SPRAVEDLIVÁ DŮSTOJNÁ MZDA:

Sliby versus realita extrémně nízkých mezd v H&M

VÝSLEDKY PRŮZKUMU VÝŠE MEZD U STRATEGICKÝCH DODAVATELŮ ZNAČKY H&M

SHRNUTÍ

Společnost H&M je jedním z nejvýznamnějších světových prodejců oděvů. Provozuje celkem 4 801 obchodů po celém světě.¹

Společnost v listopadu 2013 vydala prohlášení, v němž uvedla: „U všech strategických dodavatelů H&M by měl v roce 2018 fungovat takový systém odměňování, který umožní vyplácení spravedlivých a důstojných mezd. Opatření se bude týkat přibližně 850 000 dělníků a dělnic v oděvním průmyslu.“² Tito pracovníci v té době vyrobili 60 % veškerých výrobků značky H&M, které pocházely od „strategických a upřednostňovaných dodavatelů“. H&M tyto dodavatele klasifikuje jako „zlaté“ a „platinové“.³

S přibližujícím se termínem naplnění tohoto závazku jsme se rozhodli ověřit, kolik si vydělají dělnice a dělníci v šesti vybraných dodavatelských továrnách a nakolik se jejich mzda přiblížila mzdě důstojné.⁴

Od března do června 2018 hovořili naši výzkumníci celkem s 62 dělnicemi a dělníky z Bulharska, Turecka, Indie a Kambodže. Tento dokument shrnuje hlavní poznatky výzkumu. K dispozici je také delší verze s bližšími detaily ke každé zemi a dalšími doplňujícími informacemi.⁵

#TurnAroundHM

#LivingWageNow

turnaroundhm.org

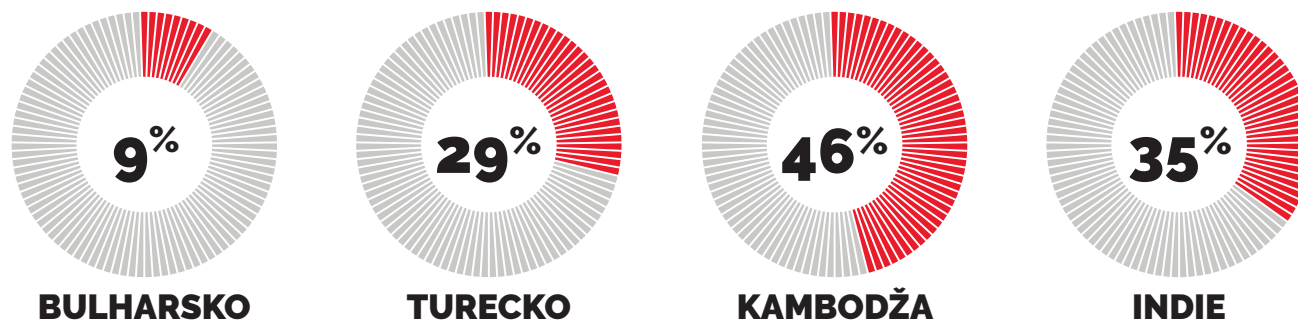
Extrémně nízké mzdy v kombinaci se závažným porušováním pracovních předpisů i lidských práv

- Mzda zpovídaných dělnic a dělníků se u nikoho ani zdaleka nepřibližuje důstojné mzdě.
- Mnoho těchto dělnic a dělníků a jejich rodin žije pod hranicí chudoby.
- Objem přesčasů uváděný dělnicemi a dělníky často překračuje zákonné limity.
- Běžná je rovněž práce v neděli.
- Přesčasy nejsou vždy propláceny tak, jak to vyžaduje zákon.
- Téměř žádný ze zpovídaných pracujících netuší, jak se mzda vypočítává.
- V několika zkoumaných továrnách je samozřejmostí, že dělnice a dělníci při práci omdlévají.
- Dělnice a dělníci v továrnách z našeho výzkumu mají strach sdružovat se v nezávislých odborech.

MZDA ZPOVÍDANÝCH DĚLNIC A DĚLNÍKŮ SE U NIKOHO ANI ZDALEKA NEPŘIBLIŽUJE DŮSTOJNÉ MZDĚ

Dělnice a dělníci v Indii a Turecku vydělávají přibližně třetinu odhadované základní důstojné mzdy. Respondenti v Kambodži vydělávají zhruba polovinu důstojné mzdy. Mzda dělnic a dělníků v Bulharsku v rámci běžné pracovní doby dosahuje **necelých 10 % základní důstojné mzdy**.

MZDY DĚLNÍKŮ A DĚLNIC PŘEDSTAVUJÍ ZLOMEK DŮSTOJNÉ MZDY

Současná hranice chudoby, jak je definována na úrovni států i Evropské unie, se nachází vysoko nad zákonem stanovené minimální mzdy i nad úrovní skutečných mezd dělníků v Bulharsku a Turecku. Zpovídaní dělníci a dělnice pracující pro H&M v Bulharsku si vydělávají **méně než dvě třetiny částky, která je podle EU považována za hranici chudoby**, ačkoliv pracují 80 hodin týdně!

BULHARŠTÍ DĚLNÍCI A DĚLNICE VYDĚLÁVAJÍ MÉNĚ NEŽ DVĚ TŘETINY ČÁSTKY, KTERÁ JE PODLE EU POVAŽOVÁNA ZA HRANICI CHUDOBY

■ Čistá mzda, běžná pracovní doba ■ Čistá mzda včetně přesčasů a odměn ■ Hranice chudoby podle EU-SILC

Foto: Georgi Sharov

V rámci běžného pracovního týdne **nedosáhne žádný z bulharských respondentů na zákonnou minimální mzdu**. Žádnému z nich také nejsou odpovídajícím způsobem propláceny přesčasy.

Části z dotazovaných dělnic a dělníků v Indii a Turecku je vyplácena pouze zákonná minimální mzda, ačkoliv pracují přesčas a plní plán výroby. Nejenže jsou takto porušovány zákonné normy, podle nichž musí zaměstnanec dosáhnout na minimální mzdu v rámci běžné pracovní doby, ale zároveň tato situace naplňuje definici **nucené práce** tak, jak ji stanovuje Mezinárodní organizace práce.

Mnoho dotazovaných indických dělnic a dělníků si **nevzdělá zákonnou minimální mzdu, ani když pracují přesčas**.

” MZDY JSOU TAK NÍZKÉ, ŽE MUSÍME PRACOVAT PŘESČAS, JEN ABYCHOM POKRYLI ZÁKLADNÍ POTŘEBY. “

(indický dělník)

Extrémně dlouhá pracovní doba je proto otázkou přežití. Ve třech ze šesti sledovaných továren objem přesčasů často překračoval zákonné maximum. Ve všech zemích se také často pracuje v neděli. V případě „zlatého dodavatele“ z Bulharska dosáhlo množství přesčasů za dobu našeho výzkumu extrémní úrovně.

” NEMŮŽEME SI DOVOLIT ZAJÍT DO KINA NA FILM. DOVOLENÁ NEPŘIPADÁ V ÚVAHU. SVÉ DĚTI VÍDÁM JEN ZŘÍDKA. MANŽEL SI STĚŽUJE, ŽE CHODÍM Z PRÁCE DOMŮ VYČERPANÁ. “

(bulharská dělnice)

Dělnice a dělníci v továrnách mají strach vstupovat do **nezávislých odborů**. Ve dvou ze šesti zkoumaných továren jsou aktivně potlačovány odborářské aktivity. Výzkumníci ve všech čtyřech zemích zdůrazňují, že dodavatelé značky H&M běžně porušují svobodu sdružování. Je to jeden z důvodů, proč se daří držet úroveň mezd tak nízko.

Většina dotazovaných neví, jak se jejich mzda vypočítává.

Nesrovnalosti v souvislosti s disciplinárními srážkami ze mzdy a proplácením přesčasů se vyskytují ve všech čtyřech zemích.

Extrémně nízké mzdy, neustálý tlak, další práce v domácnosti a péče o blízké v případě žen, špatná kvalita vzduchu a vysoké teploty na pracovišti mají za následek, že v továrnách v Bulharsku, Kambodži a Indii pracovnice i pracovníci **běžně na pracovišti omdlévají**.

V **Kambodži** náš výzkum neodhalil žádné skutečné zlepšení několika problémů, které identifikoval již výzkum z roku 2016 a který jsme zveřejnili ve zprávě „Když ani ‚to nejlepší‘ není ‚dost dobré‘. Porušování práv dělníků u čtyř ‚nejlepších‘ dodavatelů H&M v Kambodži.“⁶ Zatímco nesrovnalosti v přesčasech a jejich proplácení nebo ve srážkách ze mzdy z disciplinárních důvodů zůstávají neměnné, trend nadměrného využívání krátkodobých pracovních smluv podle respondentů ještě posílil. Zhoršuje se také zdravotní stav dělníků a dělnic.

” RODINU ŽIVÍM JÁ SAMA. MUSÍM SE POSTARAT O VZDĚLÁNÍ SVÝCH DĚTÍ. MUSÍM TVRDĚ PRACOVAT, ABYCH JIM ZAJISTILA LEPŠÍ BUDOUCNOST, ABY NEMUSELY PRACOVAT V ODĚVNÍ TOVÁRNĚ JAKO JÁ. “

(indická dělnice)

VÝŠE MEZD V BULHARSKU ⁷

BGN 192
EUR 98
USD 117

Průměrná **čistá mzda** zpovídaných dělnic a dělníků za běžnou pracovní dobu (bez přesčasů, zpětně dopočítáno z celkové čisté mzdy) ⁸

BGN 400
EUR 204
USD 244

Zákonná minimální čistá mzda v době výzkumu (březen–květen 2018) ⁹

BGN 507
EUR 259
USD 309

Průměrná **čistá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic včetně přesčasů a odměn

BGN 528
EUR 269
USD 318

Hranice chudoby: 60 % průměrné čisté mzdy v Bulharsku za rok 2017 ¹⁰

BGN 737
EUR 375
USD 429

Hranice chudoby pro rodiny, 2017: **hranice ohrožení chudobou podle EU-SILC** ¹¹

BGN 800
EUR 407
USD 465

Požadovaná zákonná minimální mzda: odborová konfederace KNSB/CITUB, 2017 ¹²

BGN 1 000
EUR 511
USD 597

Požadovaná zákonná minimální mzda: odborová konfederace Podkrepa, 2017 ¹³

BGN 2 180
EUR 1 112
USD 1 330

Odhad základní **důstojné mzdy** podle výpovědí dělníků a dělnic, 2018 ¹⁴

BGN 2 340
EUR 1 192
USD 1 471

Odborová kalkulace **minimálních nákladů na důstojný život** (důstojná mzda): odborová konfederace KNSB/CITUB, duben 2018 ¹⁵

VÝŠE MEZD V TURECKU ¹⁶

TRY 1 603
EUR 334
USD 414

Zákonná minimální čistá mzda v době výzkumu (březen–květen 2018)

TRY 1 750
EUR 365
USD 452

Průměrná **čistá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic za běžnou pracovní dobu (bez přesčasů a podle smlouvy)

TRY 1 957
EUR 408
USD 505

Průměrná **čistá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic včetně přesčasů a odměn

TRY 1 893
EUR 416
USD 491

Požadovaná zákonná minimální mzda: odborová konfederace Türk-İş ¹⁷

TRY 5 250
EUR 1 333
USD 1 496

Hranice chudoby pro rodiny, červen 2017 ¹⁸

TRY 5 331
EUR 1 133
USD 1 403

Odborová kalkulace základních **nákladů na důstojný život** (důstojná mzda): odborová konfederace Türk-İş, únor 2018 ¹⁹

TRY 6 130
EUR 1 182
USD 1 414

Odhad základní **důstojné mzdy** podle zpovídaných dělníků, květen 2018 ²⁰

“ DO TOVÁRNY CHODÍME V OSM RÁNO,
ALE NIKDY NEVÍME, KDY BUDEME MOCT ODEJÍT.
NĚKDY KONČÍME AŽ VE ČTYŘI RÁNO. “

(bulharská dělnice)

VÝŠE MEZD V KAMBODŽI ²¹

KHR 683 482
EUR 146
USD 170

Zákonná minimální mzda v době výzkumu (červen 2018, minimální mzda k 5. říjnu 2017) – zákonem stanovenou minimální mzdu dostávají pouze dělníci a dělnice v oděvním a obuvnickém sektoru ²²

KHR 998 319
EUR 171
USD 207

Požadovaná **zákonná minimální mzda**: Kambodžská federace práce, 1. května 2018 ²³

KHR 896 568
EUR 190
USD 223

Průměrná **čistá/hrubá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic, bez přesčasů

KHR 1 149 860
EUR 244
USD 286

Průměrná **hrubá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic včetně přesčasů

KHR 1 939 606
EUR 410
USD 477

Minimální mzda navrhovaná **Asia Floor Wage Alliance** za rok 2017 ²⁴

VÝŠE MEZD V INDII ²⁵

INR 7 531/7 339
EUR 94/91
USD 116/113

Zákonná minimální čistá mzda v době výzkumu (březen–květen 2018) pro krejčovou či krejčího 1. kategorie

INR 7 776
EUR 97
USD 120

Průměrná **čistá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic, bez přesčasů

INR 9 245
EUR 115
USD 142

Průměrná **hrubá mzda** zpovídaných dělníků a dělnic včetně přesčasů

INR 18 000
EUR 224
USD 277

Požadovaná **zákonná minimální mzda**: Centrum indických odborových svazů (CITU) a Celoindický odborový kongres (AITUC) ²⁶

INR 22 000
EUR 297
USD 340

Důstojná mzda navrhovaná **Asia Floor Wage Alliance** za rok 2017 ²⁷

JAŘ SE H&M DAŘÍ NAPLŇOVAT SVŮJ „PODROBNÝ PLÁN“ PODPORY VLÁD, ABY MINIMÁLNÍ MZDA ODPOVÍDALA DŮSTOJNÉ MZDĚ?

Jednou ze čtyř strategií H&M, kterou značka představila ve svém „Podrobném plánu pro spravedlivé a důstojné mzdy“, byla podpora vlád, aby uzákonily minimální mzdu na úrovni důstojné mzdy. Dokladem toho, jak si na tomto poli H&M vede, může být aktuální boj o minimální mzdu v Bangladéši.

Navzdory opakovaným výzvám, aby H&M veřejně podpořila požadavky dělníků a dělnic i odborů na minimální mzdu, společnost v tuto chvíli nadále mlčí.²⁸ Majitelé bangladéšských továren zatím prosazují takovou minimální mzdu, která by ve skutečnosti žádný růst mezd neznamenal.²⁹

Ačkoliv je společnost H&M součástí mnohostranné iniciativy³¹, která se snaží národní vlády zapojit do řešení problematiky důstojné mzdy, minimální mzda se ve všech zkoumaných zemích i nadále pohybuje pod odhadovanou úrovní důstojné mzdy. Mezitím tato módní značka různými způsoby profituje z vládních subvencí a podpory. Jde například o dotovanou dopravu do oděvních továren a zpět, zákonem posvěcené využívání studentské práce za mzdy nižší než je minimální mzda, nižší daně a příznivou legislativu.

” MZDY JSOU TAK NÍZKÉ, ŽE MUSÍME PRACOVAT PŘESČAS, JEN ABYCHOM POKRYLI ZÁKLADNÍ POTŘEBY. “

(bulharská dělnice)

” ŽIJÍ SPOLEČNĚ S PŘÍBUZNÝMI. RODINA ZŮSTALA V NAŠEM RODNÉM KRAJI. ŽÍT NĚKDE JINDE SI NEMŮŽEME DOVOLIT. “ (indický dělník)

” AKCE POŘÁDANÉ ŠKOLOU MOJE DĚTI NAVŠTĚVOVAT NEMOHOU. NEMÁME NA TO PENÍZE. KVŮLI TOMU, ŽE JSME CHUDÍ, SE JIM NĚKDY SPOLUŽÁCI POSMÍVAJÍ. “ (turecký dělník)

” ČASTO SI OD ZAMĚSTNAVATELE MUSÍM PŮJČOVAT PENÍZE. PŘÍŠTÍ MĚSÍC JE ZASE SPLATÍM. MOJE NEJSTARŠÍ DCERA NEMŮŽE NASTOUPIT DO ŠKOLY, PROTOŽE NA TO NEMÁM PENÍZE. ZA ROK TO ZKUSÍM ZNOVU. PROTOŽE VYDĚLÁVÁM TAK MÁLO, OPRAVDU SE BOJÍM O BUDOUCNOST SVÝCH DĚTÍ “ (indická dělnice)

” I KDYŽ ODMÍTNEME PRACOVAT PŘESČAS, NEDOSTANEME SE DOMŮ. JE TO TOTIŽ VEDENÍ TOVÁRNÍ, KDO ROZHODUJE O TOM, KDY ODJÍŽDÍ AUTOBUS. “ (bulharská dělnice)

” VĚTŠINU ČASU TRÁVÍM PRACÍ, AŽ UŽ V TOVÁRNĚ NEBO DOMA. ODPOČÍVAT NEMÁM KDY. “ (indický dělník)

” MOJI KOLEGYNI VYHODILI POTĚ, CO V PRÁCI OMDLELA. “ (bulharská dělnice)

DŮSTOJNÁ MZDA POKRÝVÁ

1

STRAVU

2

BYDLENÍ

3

ZDRAVOTNÍ PÉČI

4

VZDĚLÁNÍ

5

OBLEČENÍ

6

DOPRAVU

7

ÚSPORY

Poznámky

- <https://about.hm.com/en/about-us/markets-and-expansion/store-count-per-brand.html>
- H&M (2013): H&M's roadmap towards a fair living wage in the textile industry
- Seznam dodavatelů skupiny H&M: <http://sustainability.hm.com/en/sustainability/downloads-resources/resources/supplier-list.html> [cit. 2018-08-01]
- Důstojná mzda podle Clean Clothes Campaign: <https://cleanclothes.org/livingwage>
- <https://turnaroundhm.org/wage-research-september-2018>
- Joel Preston, CENTRAL, Kambodža, a Carin Leffler, Future In Our Hands, Norsko: <https://cleanclothes.org/resources/national-cccs/when-best-is-far-from-good-enough-violations-of-workers2019-rights-at-four-of-h-m-best-in-class-suppliers-in-cambodia>
- Pokud není uvedeno jinak, všechny přepočty na EUR a USD vychází z kurzů dostupných na portálu Oanda k 15. květnu 2018 (datum výzkumu).
- $507 / (176 + 4 \text{ týdny} \times (5 \times 4 \times 1,5 + 24 \times 1,75 \text{ bonus za přesčas})) = 1,09 \text{ BGN za hodinu}$
 $1,09 \times 176 = 192 \text{ BGN}$ je celková čistá mzda za běžnou pracovní dobu
- Hrubá minimální mzda je 510 BGN.
- $10 = 60 \% \text{ z } 880 \text{ BGN (prosinec 2017). NSI. 2018. Průměrná měsíční mzda a platy zaměstnanců s pracovní smlouvou v roce 2017. Dostupné z: } \text{http://www.nsi.bg/en/content/6410/total}$ [cit. 2018-04-15] – přepočet na EUR a USD, portál Oanda, 15. prosince 2017
- Hranice ohrožení chudobou, dva dospělí s dvěma dětmi do 14 let, 2017, Statistiky příjmů a životních podmínek EU (EU-SILC) – zdroj: Bulharská republika, Národní statistický institut (NSI): Národní ukazatele chudoby a sociálního vyloučení – <http://www.nsi.bg/en/content/8294/poverty-and-social-inclusion-indicators-national-level> [cit. 2018-06-24]; výpočet: $8\,848 \text{ BGN} / 12 = 737 \text{ BGN}$ měsíčně; $4\,524 \text{ EUR} / 12 = 377 \text{ EUR}$ – přepočet na EUR a USD podle portálu Oanda, 1. července 2017.
- OffNews. 2017. CITUB požaduje minimální mzdu 800 BGN. Dostupné z: <https://offnews.bg/obshchestvo/knsb-poiska-800-leva-minimalna-zaplata-654390.html> [cit. 2018-04-15] Odborová konfederace CITUB uvádí, při každoročním nárůstu bulharského HDP o 4,5 až 5 % by měla každoročně měsíční mzda průměrně růst o 120 až 150 BGN a minimální mzda o 50 až 60 BGN.
- Konfederace odborových svazů Podkrepa uvádí, že pokud je produktivita práce 2krát nižší než evropský průměr a mzdy 5krát nižší, znamená to, že mzdy jsou v Bulharsku 2,5krát podhodnocené. Než vyprší mandát současné vládě, tedy do roku 2021, měla by podle odborové konfederace Podkrepa realistická minimální mzda dosáhnout alespoň 1 000 BGN. News.bg. 2017. KT Podkrepa požaduje minimální mzdu 1 000 BGN. Dostupné z: <https://news.bg/finance/1000-leva-minimalna-rabotna-zaplata-iskat-ot-kt-podkrepa.html>. [cit. 2018-04-15]
- Vychází z odpovědí respondentů a dat z portálu Numbeo v případech, kdy odhad dělníků a dělnic byl nerealisticky nízký nebo ho nemohli poskytnout. https://www.numbeo.com/cost-of-living/country_result.jsp?country=Bulgaria [cit. 2018-05-14]
- Výpočet minimálních nákladů na důstojný život / nejnižší důstojné mzdy (Institut pro odbory a sociální studia při bulharském odborovém svazu KNSB/CITUB). Kalkulace zahrnuje výdaje na jídlo, bydlení včetně elektřiny, topení a vody, zdravotní péči, vzdělání, dopravu a dovolenou. Nezahrnuje oblečení, výdaje na kulturu, komunikaci a úspory na nečekané výdaje. Zdroj: <https://bit.ly/2OhrzTz>
- Pokud není uvedeno jinak, veškeré přepočty na EUR a USD vychází z kurzů dostupných na portálu Oanda k 15. březnu 2018 (datum výzkumu).
- Odborová organizace Türk-İş, za rok 2018: <https://bit.ly/2Kb2FGU>, prosinec 2017 – přepočet na EUR a USD: Oanda, 15. prosince 2017
- Pro čtyřčlennou domácnost, Turecké středisko pro výzkum a rozvoj Kamu-sen: <https://bit.ly/2MjCzhM> – Oanda, 15. června 2017
- Pro čtyřčlennou domácnost, odborová konfederace Türk-İş, výzkum Türk-İş: <https://bit.ly/2Mn8M7Q>, <http://www.turkis.org.tr/default.asp> – Oanda, 15. února 2018
- Vychází z odpovědí respondentů a dat z portálu Numbeo v případech, kdy odhad dělnic a dělníků byl nerealisticky nízký nebo ho nemohli poskytnout. https://www.numbeo.com/cost-of-living/country_result.jsp?country=Bulgaria [cit. 2018-05-14]
- Pokud není uvedeno jinak, všechny přepočty na EUR a USD vychází z kurzů dostupných na portálu Oanda k 15. červnu 2018 (datum výzkumu).
- Na základě vládních změn z roku 2018 se povinnost platit pojištění do národního fondu sociálního zabezpečení přesunula plně na zaměstnavatele (hrubá mzda = čistá).

- 23 Oanda, 1. května 2018
- 24 Oanda, 1. července 2017
- 25 Pokud není uvedeno jinak, všechny přepočty na EUR a USD vychází z kurzů dostupných na portálu Oanda k 15. březnu 2018 (datum výzkumu).
- 26 Indická vláda uzákonila minimální mzdu pro zaměstnance centrální vlády ve výši 18 000 rupií měsíčně.
- 27 Oanda, 1. července 2017
- 28 <https://turnaroundhm.org/2018-07-10/>
- 29 <https://cleanclothes.org/news/2018/08/28/brands-support-for-a-living-wage-for-garment-workers-in-bangladesh>
- 30 <https://actonlivingwages.com/>

Tato publikace vychází v rámci kampaně „Turn Around, H&M“, která je koordinovaná Clean Clothes Campaign, za aktivní podpory International Labor Rights Forum a organizace wemove.eu.

turnaroundhm.org

#TurnAroundHM **#LivingWageNow**

Autorka: Dr. Bettina Musiolek (Entwicklungspolitisches Netzwerk Sachsen / Clean Clothes Campaign)

Výzkumníci: Madlen Nikolova, Georgi Medarov (Bulharsko); Varduhi Balyan, Tayfur Onat (CCC Turecko); Society for Labour and Development (Indie); Len Leng (Kambodža)

Grafika: Devi Adamo • **Editor:** Neva Nahtigal • **Sazba:** Leoš Knotek

Korektury: Helen Gimber • **Překlad do českého jazyka:** Petra Jurčeková

Kontakt (výzkum): bettina.musiolek@einwelt-sachsen.de

Kontakt (kampaň): info@turnaround.org

Vydalo: NaZemi v září 2018

ISBN: 978-80-88150-40-4

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ

Vydání výzkumu bylo realizováno s finanční podporou Evropské unie. Obsah výzkumu je zcela na odpovědnosti NaZemi a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie. Projekt byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.